

Avrupa aklının su kuyusu...

André Gide'in Doğu'ya, Afrika'ya gidişleri basit bir merak değil, adeta dünyayı avuçlamak için girişilmiş merakın kırbaçladığı yeni yaşam arayışıdır. Gide'in günlükleri aynı zamanda Avrupa aklının su kuyusudur... Kuzey Afrika defterlerinin yer aldığı 'Amyntas'ta da gözü bir kalem gibi çalışır...

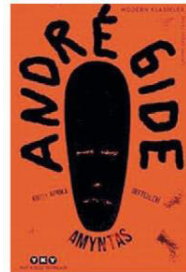
19'uncu yüzyıldan 20'nci yüzyıla sarkarken, Fransız yazarları ülkelerine öykünürcesine kendilerini kâinatın merkezi gibi görürler. Paris'in kültürel bir odak olduğu hatırlandığında içten içe kabaran bir gururdan bile söz edilebilir. Pek çok farklı ülkeden sanatçı Paris'e yönelirken André Gide gibi yazarlar ise bir yolunu bulup Paris'ten uzaklaşırlar. Doğu'ya, Afrika'ya gidişte oryantalist etkiler elbette barınır. **Bir kaçış, bir basit merak değildir oysa sadece Gide'in yaşadığı. Adeta dünyayı avuçlamak için girişilmiş merakın kırbaçladığı yeni yaşam arayışıdır. Oluş sürecidir. Ve gittiği her yerde yaşadıklarını not eder. Gide'in günlükleri aynı zamanda Avrupa aklının su kuyusudur.** Daha yazarken yayımlamayı düşünür onları. Gerçi "Bugün yolculuk notlarımı yeniden okuyorum. Kimin için yayımlayacağım? Ancak onları tutan elde ısındıklarında koku veren reçineli salgıları andıracaklar" derken biraz da umutsuzluğa kapılır. Ne var ki geri durmaz. Gördüğü, dokunduğu, duyup düşündüğü her ayrıntıyı not eder.

Göz bir kalem gibi çalışır günlükler boyunca. Seslere, müziğe, sosyal yaşama dikkat kesildiği açıktır ama tabiatın bütün çıplaklığı ile yayıldığı Kuzey Afrika'yı "Yöreden alamıyorum gözümü. Bu özünde görmesini bilen için hammadde ile yaşam arasında kaygı veren bir dram" diye yorumlar. İç içe geçer böylece tabiatla ona bakan göz. Dram, ince darbelerle içerden ve içten bakış olur. Sonuçta bir şeyleri unutmak istediği kesindir yazarın. Gördükleri ise ona ebedi esenlik verir. Yolculuk kendine çıkmaktır öte yandan. "Kendi ayak izlerimden yürüyorum. İşte büyüleyici güzelliklerin ortasından geçen o keçi yolu; hâlâ zayıf olmama karşın, ölüm korkusundan kurtulup yalnızca var olmanın verdiği şaşkınlıktan, yaşamının sevincinden sarhoş olmuş halde, hıçkır hıçkır

ağladığım ilk gün bu yolda yürümüş-tüm" demesi bundan olmalı.

Tunus, Cezayir bütün yalın büyü-süyle karşılar Gide'i. "Burada hiçbir şey kıpırdamıyor asla, burada akıp giden zamanın saati yok" diye yazsa da hareket başlayacak, gece ve gündüz arasında bambaşka bir tecrübeyle örülecektir. Kahvecinin kahvesini 'unutuşu içer' gibi içtiği bu yerler farklı bir duyguyu getirir Gide'e. Sanayileşme sonrasında her şeyin hızlanıp büyüdüğü bir çağda daha fazlasını istemek normal bir durumdur. Oysa 'her şey yetingen mutluluğuyla dinleniyor, gülümsüyor'dur buralarda. "Dinlenmenin yerini buldum" diye sevinir birden Gide. "Oh! Böyle dinlenebileceğimizi, yeryüzünde böyle sakin bir yer bulabileceğimizi bilmiyorduk" diye şaşırır. Karagöz'ün sosyal etkisi onu etkileyecektir. Deniz, su, hava ve toprak bütün etkisiyle yoğuracaktır ruhunu. Gözün tabiatı resme hayat verecektir.

"Külrengi göğün altına uzanmış külrengi bir su; rengi yağmurlu; gözü dönmüş rüzgâr onu kırıştırıyor..." cümlelerini yazabilmek için görünenin ötesine bakmak gerekir. "Bulut, aşırı aşınmış bir kumaş gibi ufuk hizasında delindi" türü cümleler bir romanın girişinde rastlanacak kadar güzeldir. Belki de Gide'in bütün yol boyunca asıl aradığı şu cümlede toplanır: **"Yeryüzünde bunca yoksul olmasaydı, bu akşam şuracıkta birkaç arkadaşla sessizce yarenlik etmek ne güzel olurdu."** Yazı, günlük de bu değil mi? **Biraz yarenlik.**

AMYNTAS
KUZAY AFRIKA
DEFTERLERİ
André Gide
Çeviren: Orçun Türkay
Yapı Kredi Yayınları,
2022
96 sayfa.